

BIBLICUM ŚLĄSKIE
EDYCJA IV – CYKL: HEBRAICA

Hebraica 8 – Zwiastowany (cz. 1)

Zwiastowany - przez Anioła

„W szóstym miesiącu posłał Bóg anioła Gabriela do miasta w Galilei, zwanego Nazaret, do Dziewicy poślubionej mężowi, imieniem Józef, z rodu Dawida; a Dziewicy było na imię Maryja.” (Łk 1,26-27)

W Starym Testamencie byty niebieskie określano różnymi terminami. Pojęciem podstawowym był hebrajski „mal`ak” (gr. aggelos, łac. angelos). Nie jest to określenie oznaczające imię czy mówiące cokolwiek o naturze, lecz dotyczy jedynie zadania i funkcji, która ma być spełniona wobec ludzi. Termin „mal`ak” oznacza zwykle posłańca, zwiastuna, wysłannika, gońca, który od swego przełożonego lub nawet od samego Boga otrzymał zlecenie zakomunikowania komuś jakiejś wiadomości czy też polecenie wykonania pewnej czynności. Chociaż w Starym Testamencie określenie to odnosi się przede wszystkim do aniołów, to jednak nie jest zarezerwowane wyłącznie dla nich. Wielokrotnie bowiem „mal`ak” oznacza również człowieka. Jest nim posłaniec stały lub nadzwyczajny króla, czy też osoby mającej wyższą godność, np. Jakub wysyła posłów do Ezawa (Rdz 32,4); Izebel wysyła do Eliasza posłańca z poleceniem (1Krl 19,2) itp. Prorocy z racji wykonywanej misji nazywani są Bożymi posłańcami (Ag 1,13; Iz 44,26; Ml 3,1; 2Krn 36,15n). U proroka Malachiasza wysłannikiem (aniołem) Pana nazywany jest kapłan (2,6); tak samo u Koheleta (5,5) posłańcem Bożym nazywany jest kapłan lub sługa świątyni. Również o narodzie izraelskim w księdze proroka Izajasza (42,19) jest mowa jako o Bożym posłańcu, wysłanniku. Ml 3,1 wskazuje na jeszcze jedno utożsamienie – ów Anioł Przymierza (mal`ak berit) kojarzony jest z Mesjaszem. Wskazują na to wyraźnie względy gramatyczne tego wiersza. Pojawienie się tego tajemniczego wysłannika – Anioła Przymierza, będzie początkiem ostatecznego zbawienia.

Jednakże wysłannikami głównie, jak to już zostało wspomniane, są aniołowie. Wyraz „mal`ak” już w bardzo dawnych czasach stał się terminem „technicznym” określającym istoty wyższego rzędu, niebieskie duchy będące sługami Boga. Początkowo oznaczał on tylko aniołów posyłanych z jakąś wyznaczoną przez Boga misją, jednakże w epoce Nowego Testamentu stał się ogólną nazwą indywidualnej istoty stworzonej i duchowej, będącej w hierarchii między Bogiem a człowiekiem. Ludziom aniołowie w Starym Testamencie ukazują się zazwyczaj w postaci mężczyzn lub urodziwych młodzieńców, zasadniczo bez skrzydeł, chociaż niektóre opisy suponują unoszenie się w powietrzu (1 Krn 21,16, Dn 9,21). Uskrzydleni są natomiast cherubini i serafini. Są zazwyczaj odziani w białe, piękne szaty symbolizujące czystość (Ez 9,2). W liście do Hebrajczyków podana jest jak gdyby „definicja” zawierająca rozumienie pojęcia „anioł”:

„są oni wszyscy duchami przeznaczonymi do usług, posłanymi na pomoc tym, którzy mają osiąść zbawienie.” (1,14)

Mimo wszystko jednak istoty anielskie stanowią swoisty tajemniczy świat, wymykający się spod zwykłego ludzkiego poznania.

Anioł w Starym testamencie spełnia jako wysłannik Boga różne funkcje:

- Stróża i opiekuna (np. Rdz 24,40; Wj 23,21; Tb; Dn 6,23 Ps 91,11)
- Pomocnika w walce (np. Wj 33,2; Sdz 24,40; 2Krl 19,35)
- Niszczyciela karzącego za występki (np. Wj 12,23; 2Sm 24,16n; 1Krl 19,35)
- Wyjaśniającego wizje (np. Ez, Dn, Za)

W opowiadaniach biblijnych występuje jeszcze jeden szczególny anioł. Jest nim „mal`ak jhwh” (Anioł Jahwe) lub „mal`ak elohim” (Anioł Pana) Termin ten spotykany jest najczęściej w księgach protokanonicznych Starego Testamentu. Anioł Jahwe różni się od „zwykłego” anioła – to sam Jahwe pod postacią ludzką. (z tym terminem związanych jest wiele koncepcji próbujących go wyjaśnić: teoria utożsamienia, teoria reprezentacji, teoria interpolacji – każda z nich ma zarówno swoje zalety jak i wady).

Wszystkie te określenia terminu „mal`ak” wskazują na posłańca, wysłannika – czy to

czysto ludzkiego, czy to istoty niebieskiej, czy też samego Boga.

Do języka polskiego wyraz „anioł” został wprowadzony z języka łacińskiego (łac. angelus powstało z greckiego „angelos”). Podobnie stało się i w innych językach nowożytnych: „ange” – w języku francuskim, „angelo” w języku włoskim, „engel” – w języku niemieckim i rosyjskim, „angel” – w języku angielskim i hiszpańskim.

Pismo Święte stosuje do aniołów również inne nazwy:

1. „Synowie Boży” („bene ha`elohim” – Hi 1,6; 2,1; 38,7; Ps 29,1; 89,7). W Starym Testamencie do aniołów to określenie odnosi się niewiele razy i występuje w bardzo zacieśnionym sensie. Termin ten uwydatnia myśl o współudziale aniołów w niebiańskim życiu Boga i wskazuje, że są bytami, które należą do świata boskiego.
2. „Święci” („qados” – Hi 5,1; 15,15; Ps 89,6.8; Dn 4,10; 8,13; Za 14,5). W mowie Elifaza (Hi 4-5) jest wzmianka o świętych, na których pomoc Hiob może liczyć (5,1). Wynika z tego, że autor miał tu na myśli istoty nadziemskie i będące orędownikami przed Bogiem. Ze względu na tę ich rolę można ich utożsamiać z aniołami w dzisiejszym, teologicznym znaczeniu tego słowa. Tak więc można wnioskować, że „święci” oznaczają istoty nadziemskie.
3. „Wojsko niebieskie” („seba hassamajim” – 1 Krl 22,19; 2 Krn 18,18; Ne 9,6); „zastępy” (Joz 5,14; Ps 103,21; 148,2). Określenia te wskazują, że aniołów jest bardzo wiele, a jako „wojsko” są do dyspozycji zwierzchnika, czyli Boga. Wykonują Jego polecenia związane z zarządzaniem światem oraz czuwają nad wprowadzaniem w życie Bożych rozkazów. Aniołowie przez swoją służbę Bogu, wypełniając Jego wolę, powiększają Jego chwałę (Ps 103,20n) i stanowią Jego dwór (Hi 1,6-12; Iz 6,1n; 1 Krl 22,19; Ps 82,1; 89,6.8)
4. „Mąż” („is” – Dn 9,21)
5. „Istoty niebieskie” (Ps 8,6), „Istoty żyjące” (Ez 1,5n), „Istota pozaziemska” (1 Sm 28,13)
6. „Czuwający” (hebr. „ir” – Dn 4,10.14.20); „straż”, „strzec” (hebr. „samar”, l.mn. „somrim” – Iz 62,6) – jest to poetycki symbol opieki Bożej.

7. „Książę” („sar” – Dn 10,13.20n; 12,1) Termin ten występuje przy określeniu aniołów jako stróżów, opiekunów narodów.

8. „elohim” – Niekiedy ten tytuł przysługuje aniołom jako bytom nadziemskim, istotom bytującym w sferze boskiej, chociaż w tym kontekście występuje w znaczeniu osłabionym (Rdz 32,29; 1 Sm 28,13; Oz 12,5)

Wśród aniołów znajdują się również inne „klasy”, określone specjalnymi terminami, takimi jak „cherubini” czy „serafini”. Poza tym troje aniołów wymienianych w Starym Testamencie ma również swoje imiona własne: Michał, Rafał i Gabriel.

Niektóre klasy aniołów określone są w Piśmie Świętym specjalnymi terminami. Należą do nich:

CHERUBINI (l. poj. w języku hebrajskim – „kerub”)

Termin ten łączy się najprawdopodobniej najprawdopodobniej arkadyjskim „karabu”, który oznacza „błogosławić”. W Biblii stanowi określenie jednej z grup duchów otaczających Boga i Jemu podporządkowanych. Pełnią Jego wolę i nigdy nie występują jako bóstwa. W Starym Testamencie spełniają oni różne zadania:

- wskazują na Bożą obecność
- symbolizują Jego moc i władzę
- strzegą Jego sanktuarium

I tak: cherubini strzegą Bożej posiadłości, aby nie wszedł do niej nikt, kto nie jest święty (Rdz 3,24), podtrzymują Boży tron, lub Bóg sam „zasiada na cherubach” (1Sm 4,4; 2Sm 6,2; 2Krl 19,15; PS 79,2; 98,1; Iz 37,16); cherubini ciągną wóz Boga lub służą Mu za pojazd (Ez 1,4; 10,1n; PS 18,11). Nigdy jednak nie występują jako posłańcy Boga do ludzi jak inni aniołowie. Zawsze odróżniano cherubinów od Bożych aniołów czy serafinów chociaż u Izajasza w rozdziale 6 można dopatrzeć się podobieństw.

Cherubini przedstawiani są pod postacią ludzką lub z elementami ludzkimi połączonymi ze zwierzęcymi (Ez 1,5 nn). Ich wyobrażenia znajdowały się w namiocie obok przebłagalni Arki Przymierza (Wj 25, 18-21; 37,8; 1Krl 8,6n; 1Krn

28,18; 2Krn 5,7) rozpościerając nad nią swe skrzydła. Podobnie występowały w świątyni Salomona. Ich postacie były wyhaftowane na zasłonach, wyrzeźbione na ścianach i drzwiach świątyni (1Krl 6,23-32; 2Krn 3,14; Ez 41,18nn).

Cherubini są w swej istocie duchami, które służą Bogu w bezpośredniej z Nim bliskości. Cała tradycja judaistyczna i chrześcijańska uznała cherubinów Starego Testamentu za jedną z klas aniołów przypisując im w hierarchii duchów stopień najwyższego chóru.

SERAFINI (hebr. „serafim”)

Wyraz ten pochodzi od pnia „seraf” oznaczającego „palić”. Tak więc „serafim” oznacza „ogniści”, „płomienni”, „płonący”, „spalający”. Egipski wyraz „sefer” oznaczał gryfy skrzydlate strzegące wejścia do grobu Beni Hassana. Słowa „safir” w połączeniu z „nahas” (wąż) Izraelici używali dla nazwania palących węży, które atakowały ich na pustyni podczas wyjścia z Egiptu. (Lb 21,6; Pwt 8,15). Określali je tak ze względu na palący, ostry jad.

W Piśmie Świętym serafini stanowią odrębną klasę aniołów. Ukazane są tylko raz w wizji jaką miał prorok Izajasz (Iz 6,2.6). Są duchami niebieskimi o postaci ludzkiej, posiadającymi jednak sześć skrzydeł. Zajmują miejsce bezpośrednio przy tronie Boga (1Krl 22,19). Ze względu na okazywaną Bogu cześć jedną parą swych skrzydeł zakrywają sobie oblicze. Również skrzydeł tego powodu drugą parą zakrywają swoje nogi – uznając się za niegodnych ukazania się przed Bogiem, stawania w Jego bliskości. Stojąc przed Bogiem serafini swoim śpiewem – a to jest głównie ich funkcja – opiewają Jego świętość, Jego chwałę.

O serafinach wspomina jeszcze apokryficzna Księga Henocha (61,10; 71,6). I stawia ich obok cherubinów. Tradycja chrześcijańska uznała ich za pierwszy lub drugi z rzędu chór w teologicznej hierarchii aniołów.

Księgi natchnione oprócz wcześniej omówionych określeń wymieniają również trzy imiona własne aniołów:

MICHAŁ (hebr. „mika`el” – „któż jak Bóg”)

Imię to wskazuje więc na Boga będącego źródłem wszelkiego dobra i działania. Archanioł ten został określony przez proroka Daniela jako „jeden z pierwszych książąt” (Dn 10,13). W opiekę została mu oddana cała społeczność żydowska – jest on stróżem i obrońcą Izraela (Dn 10,21b; 12,1)

RAFAŁ lub RAFAEL (hebr. „refa`el” – „Bóg uleczył” lub „Bóg uzdrowił”)

Hebrajskie słowo „rafa” znaczy tyle co „leczyć”, „uzdrowić”, „wyrwać ze stanu śmiertelnej, nieuleczalnej choroby”. Występuje on w Księdze Tobiasza jako opiekun i stróż młodego Tobiasza w jego podróży do Ektabany oraz jako przeciwnik złego ducha Asmodeusza. Z początku ukrywa się pod symbolicznym imieniem Azariasz („pomoc Jahwe”). Odgrywa tu swoją rolę i postępuje zgodnie z wyznaczoną mu przez Boga misją. Obecność Rafała przy Tobiaszu była szczególną łaską Boga. Jednym z głównych celów jego przyjścia było uzdrowienie starego Tobiasza i Sary (Tb 3,17). W Tb 12,15 Rafał określając siebie mówi, że jest jednym „z siedmiu aniołów, którzy stoją w pogotowiu i wchodzą przed majestat Pański”. Rafał jest aniołem pośredniczącym między Bogiem, a ludźmi zanoszącymi do Boga ich modlitwy oraz przypominającym Mu o pewnych ludziach i ich czynach (Tb 12,12).

GABRIEL (hebr. „gabri`el” – „mąż, wojownik Boży” lub „Bóg okazał się mocnym”)

Imię to pochodzi od słowa „gabar” oznaczającego „stać się silnym”, „okazać się mocnym”, „przewyższać” lub od słowa „geber” – „mężczyzna”, „silny”. W Starym Testamencie występuje tylko dwa razy. Pełni funkcję pośrednika Objawienia i interpretatora wizji eschatologicznej dotyczącej Jerozolimy w erze mesjańskiej (Dn 8,15-26; 9,21-27) Zajmuje szczególne miejsce przed Bogiem i pełni szczególną rolę w historii zbawienia.

Imiona własne tych trzech wymienionych przez Stary Testament aniołów wynikają z funkcji, które pełnią, z zadania, misji powierzonej im przez Boga do wykonania wśród ludzi. W ich imionach zawarta jest jakaś głęboka, podstawowa, sięgająca istoty stosunku stworzenia do Stwórcy zasadniczość. Żadne z tych imion nie wyraża czegoś drugorzędnego, czegoś, bez czego można by się obejść, pozostając we właściwej

relacji do Boga.

Są to imiona teoforyczne.

Pojęcie „mal`ak” i pozostałe omówione terminy występują w Starym Testamencie w powiązaniu z wypełnianą przez te istoty funkcją. Istota duchowa bez powierzonego jej przez Boga zadania jest tylko duchem. Aniołem – czyli wysłannikiem, zwiastunem, staje się dopiero w momencie, gdy to zadanie do wykonania otrzymuje. Anioł jest więc nazwą niejako „z urzędu” a nie z natury jaką ta istota posiada. Istoty te działają zawsze w imieniu Boga i wykonują jedynie Jego rozkazy, nigdy nie czyniąc niczego samodzielnie. Są one rzeczywistymi istotami, osobami, duchami czystymi, które ukazując się ludziom przyjmują widzialne formy.